

ERGEN BİREYLERDE SOSYAL DESTEK ALGISININ MADDE BAĞIMLILIĞI FARKINDALIĞI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Rauf YANARDAĞ¹

Öz

Sosyal desteğin önemi ve madde kullanımının zararları konusunda farkındalığın geliştirilmesi ergen birey, aile ve sosyal çevre açısından önemli bir durumdur. Bu çalışmada da ergen bireylerin madde bağımlılığı farkındalık düzeyleri ölçülmüş ve sosyal destek algısının madde bağımlılığı farkındalığı üzerindeki etkisi değerlendirilmiştir. Yapılan bu araştırmada tarama modelinde betimsel bir yöntem tercih edilmiştir. Araştırmanın örneklemini Şanlıurfa İli Siverek İlçesinde öğrenim gören 487 lise öğrencisi oluşturmaktadır. Katılımcıların seçiminde kolayda örneklem yöntemi kullanılmıştır. Katılımcılara sosyo-demografik özellikler formu, madde bağımlılığı farkındalığı ölçeği ve sosyal destek algısı ölçeği uygulanmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler, t-testi, ANOVA, korelasyon ve regresyon analiz modellerinden faydalanılmıştır. Öğrencilerinin madde bağımlılığı farkındalık düzeyinin ortalamanın üzerindedir. Cinsiyet, okul başarı durumu, aile gelir durumu ve babanın eğitim durumu ile madde bağımlılığı farkındalığı düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Sosyal destek algısının madde bağımlılığı farkındalığı üzerinde pozitif yönde bir etkisi olduğu saptanmıştır. Alt boyutlar açısından bakıldığında, madde bağımlılığı farkındalığı ile en güçlü ilişkiye sahip olan faktörün aile olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak, bağımlılık konusunda farkındalık eğitimlerinin ve sosyal destek sistemlerinin artırılması, bağımlılığın önlenmesinde ve öğrencilerde akademik başarının artırılması konusunda önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler : Ergen Birey, Madde Bağımlılığı Farkındalığı, Sosyal Destek Algısı.

Jel Sınıflandırılması : I10, I20, I29.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, raufyanardag@ksu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5783-2137.

Atıf / Citation (APA 6):

Yanardağ, R. (2025). Ergen bireylerde sosyal destek algısının madde bağımlılığı farkındalığı üzerindeki etkisi. Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 18(4), 1150-1165. <https://doi.org/10.25287/ohuiibf.1656459>.

THE EFFECT OF SOCIAL SUPPORT PERCEPTION ON SUBSTANCE ABUSE AWARENESS IN ADOLESCENT INDIVIDUALS

Abstract

Developing awareness about the importance of social support and the harms of substance use is an important situation for the adolescent individual, family and social environment. In this study, the substance addiction awareness levels of adolescent individuals were measured and the effect of social support perception on substance addiction awareness was evaluated. In this research, a descriptive method was preferred in the screening model. The sample of the research consists of 487 high school students studying in Siverek District of Şanlıurfa Province. Convenience sampling method was used to select the participants. Survey forms consisting of three parts: socio-demographic characteristics, substance abuse awareness and social support perception scale were applied to the participants. Descriptive statistics, t-test, ANOVA, correlation, and regression techniques were used to analyze the data. The substance abuse awareness level of its students is above average. Significant differences were detected between gender, school success, family income, father's education level, and substance addiction awareness levels. Perception of social support has been found to have a positive effect on substance addiction awareness. When considered in terms of sub-dimensions, the factor with the strongest relationship with substance addiction awareness was determined to be family. As a result, increasing addiction awareness training and social support systems are important in preventing addiction and improving academic success in students.

Keywords: Adolescent Individual, Substance Addiction Awareness, Perception of Social Support,

Jel Classification : I10, I20, I29.

GİRİŞ

“Ergen” sözcüğü “adolescent”ın Türkçe karşılığı olarak kullanılmakta olup, birçok farklı şekilde tanımlanmıştır. Ergenliği, Yavuzer (2013) bireyde gözlenen sürekli ve hızlı bir gelişme evresi, Kulaksızoğlu (2014) çocukluk ile yetişkinlik arasında bulunan bir ara dönem, Büyükgönenç & Törüner (2012) ise Türkiye’de ortalama olarak 10-14 yaşları arasında başlayan ve genellikle de 21 – 24 yaşları arasında sona eren bir dönem olarak tanımlamıştır. Bu tanımlar değerlendirildiğinde, ergenlik dönemini genel olarak biyolojik, zihinsel, sosyal ve psikolojik yönden olgunlaşma ve gelişmenin olduğu, yetişkinliğe geçiş dönemi olarak tanımlamak mümkündür (Ocakçı, 2015). Ayrıca, bireyin sonraki gelişim dönemlerini de önemli derecede etkilediği (France, 2007) düşünüldüğünde ergenlik döneminin kişilik, fizyolojik ve psikososyal gelişimi ve sağlıklı bir birey olması açısından dikkate değer bir dönem olduğu da belirtilebilir. Ergenlik döneminde “Ben kimim?” sorusuna yanıt arayan birey, kendi kimliğini oluşturma sürecini yaşamaktadır. Ergen bireyler, bu dönemde özellikle gruplara katılma, sosyalleşme, arkadaşlık ilişkileri kurma, yetişkinlikte mesleğinin ne olacağı ile ilgili planlar yapar (Arı, 2008). Ergenlik, yaşamda kurulacak yakın ilişkileri, içinde bulunulan gelişimsel dönemi sağlıklı bir şekilde atlatmayı kolaylaştıracak bir ağ haline getirme kapasitesinin arttığı bir dönem olması bakımından da kritik bir öneme sahip olduğu belirtilebilir (Gottlieb, 2017).

Ergenlik döneminde yaşanan hayatın büyük değişimleri, akademik baskı, ebeveynlerden bağımsızlık kazanma, akranlarla yakın ilişkiler, fiziksel olgunlaşma, romantik ilişkilere başlama, ebeveynlerden beklentiler gibi durumlar ergen bireyde stresli olayların meydana gelmesine neden olabilmektedir (Camara, Bacigalupe & Padilla, 2017; Mezulis vd., 2010; Pettit vd., 2010). Dolayısıyla gerek ergen bireyde yaşanan biyopsikososyal gelişim, değişim ve stresli olaylar, gerekse de kimlik arayışından dolayı ergenlik, birçok farklı sorunun yaşanabildiği, uyumsuz davranışların sergilenebildiği, depresif semptomların gözlemlenebildiği riskli bir dönemdir (Calvete, Orue & Hankin, 2012; Meaney, 2001). Bu risklerden biri de ergen bireylerin madde kullanımına başlamasıdır. Dolayısıyla ergenlik döneminde birden fazla değişimi bir arada yaşayan birey, maruz kaldığı sorun ve zorlukların yanı sıra, madde kullanımı sorunu ile de baş etmek zorundadır. Bu dönemde kullanılan madde, ergen bireyin başka sorun ve zorluklar yaşamasına sebep olabilmektedir. Çünkü ergenlik dönemindeki 12-18 arası yaş grubunda olan bireyler potansiyel madde bağımlılık sınıfına dâhil edilebilmekte, bu dönem madde kullanımına başlama açısından risk teşkil edebilmektedir. Yapılan birçok çalışmada da ergenlik döneminin madde kullanımı açısından riskli bir dönem olduğu belirtilmiştir (Aslan, 2017; Hsieh vd., 2016; Repetto, Zimmerman & Caldwell, 2004). Madde bağımlılığı, birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de başta ergen bireyler arasında olmak üzere her yaşta bireyleri biyolojik, bilişsel, ruhsal ve sosyal boyutlarda etkileyen toplumsal bir sorundur (Özmen & Kubanç, 2013). Öztürk & Uluşahin (2023) tarafından yapılan başka bir çalışmada madde bağımlılığı, biyolojik, psikolojik, sosyal ve davranışsal etkenlerin birlikte rol oynadığı bir hastalık olarak ifade edilmiştir. Madde bağımlılığı bireyin kullanılan bir psikoaktif maddeye daha önce değer verdiği başka nesne ve uğraşlardan belirgin olarak daha fazla öncelik verme davranışı şeklinde de tanımlanabilmektedir (Karakaş & Ersöğütçü, 2016).

Maddeyi kötüye kullanımın önemli bir sonucu da, ergen bireyin okula bağlı hissetmede ve akademik başarıda yaşadığı sorunlardır (Shek, 2006). Bunun önemli sebepleri arasında arkadaş ilişkileri, okul, aile, sosyal çevre, ebeveyn tutumu ve sosyal yalnızlık gibi bağlamsal faktörler vardır. Ayrıca sosyal destek yetersizliği ve madde bağımlılığı konusunda yeterli bilgiye sahip olmama gibi etkenlerin de olduğunu belirtmek mümkündür. Dolayısıyla ergenlerin gelişim sürecinde aldıkları sosyal destek ve zararlı alışkanlıklar konusundaki farkındalık eğitimleri önemli yer tutmaktadır. Ergenlik döneminde bireylerin madde kullanım riskini azaltan, sorun ve zorluklar ile baş etmesini sağlayan bileşenlerin en önemlilerinden birinin aile, arkadaş ve öğretmenlerinden aldıkları sosyal destek olduğunu söylemek mümkündür (Gonzalez vd., 2024; Wills & Cleary, 1996). Çünkü sosyal destek sistemleri, bireylerin karşılaştığı sorunların çözümünde, genel iyilik halinin sürdürülebilir kılınmasında ve duygusal, araçsal, ekonomik ve bilgi konularında destek sağlamasında önemli rol oynamaktadır (Alyüz, 2020).

Sosyal destek, travmalar, zorlanmalar, kötü yaşam olayları ve durumları karşısında bireyin gücünü ve baş etme kapasitesini artıran dış kaynaklı psikolojik, sosyal ve biyolojik yardımlardır (Yaycı, 2016). Algılanan sosyal destek ise, kişinin ihtiyaç duyduğu zamanda sosyal çevresinden ve ailesinden yardım alabileceğine olan inanç şeklinde tanımlanmaktadır (Oktan, 2014). Bireyin aile üyeleri, okul ortamı, arkadaşları, akrabalarından aldıkları sosyal destek sayesinde bağımlılık sorunu ile baş etmesi kolaylaşabilmektedir ve duygusal gelişimi desteklenmektedir (Klimes-Dougan vd., 2007). Tam tersi durumda ise, yani ailede, okulda ve sosyal çevrede sosyal destek yetersizliği, ergen bireyin madde kullanım zararları konusunda tam ve doğru bir değerlendirme yapamamasına sebep olabilmektedir. Bu durum ergen bireyin bağımlılık sürecine girmesine ve buna bağlı olarak okulda başarısızlık yaşama, okula bağlı hissetmeme, aile ve arkadaş ilişkilerinde, kişisel gelişiminde başka sorun ve zorluklar ile karşı karşıya kalmasına neden olabilmektedir. Dolayısıyla ergenlik döneminde madde kullanımına başlanmasında önemli oranda azaltıcı bir etkiye sahip olan sosyal desteğin önemi ve madde kullanımının zararları konusunda farkındalığın artırılması ve bu farkındalık konusunda bireyin, ailesinin ve sosyal çevrenin bilinçlendirilmesi ve müdahalelerde farkındalık temelli yaklaşımların kullanılması değerlidir. Çünkü farkındalık temelli yaklaşımlar, bireylerin hem bağımlılık ile ilgili sorunlarının yönetmesi hem davranış ve düşüncelerini sürdürebilir bir biçimde düzenlemesine hem de bağımlılık döngüsünün kırılmasına katkı sunabilir (Şen, Danış & Kutlu, 2025).

Bireylerin bilinçlilik düzeyinin madde kullanımları üzerindeki etkisi dikkate alınarak yapılan bu araştırma ile lise öğrencilerinin madde bağımlılığı farkındalığı ve sosyal destek algıları hakkında önemli bilgiler verebileceği düşünülmektedir. Bu araştırma, birelerin psikososyal, ekonomik, akademik, kültürel, sanatsal, sportif açıdan güçlenmesini sağlayabilecek olan sosyal destek sistemlerinin, eğitsel ve kişisel-sosyal önlemlerin önemi hakkında fikir sahibi olunabilmesi açısından da önem arz etmektedir. Bu doğrultuda, bu çalışmada ergen bireylerin madde bağımlılığı farkındalık düzeyleri ölçülmüş ve sosyal destek algısının madde bağımlılığı farkındalığını yordayıp yordamadığı değerlendirilmiştir.

Alt Problemler

1. Lise öğrencilerinde madde bağımlılığı ile sosyal destek arasında bir ilişki var mıdır?
2. Lise öğrencilerinin sosyal destek algıları sosyo-demografik özelliklere (sınıf, cinsiyet, başarı durumu, anne-baba eğitim durumu, internet erişimi) göre farklılık göstermekte midir?
- 3- Lise öğrencilerinin madde bağımlılığı farkındalıkları, sosyodemografik özelliklere (sınıf, cinsiyet, başarı durumu, anne-baba eğitim durumu, internet bağlantısı) göre farklılık göstermekte midir?

I. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu çalışmada lise öğrencilerinin madde bağımlılığı farkındalık düzeylerini ölçmek ve sosyal destek algısının madde bağımlılığı farkındalığı üzerindeki etkisini değerlendirmek amaçlandığı için tarama modelinde betimsel bir yöntem tercih edilmiştir.

I.I. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Şanlıurfa İli Siverek İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı Siverek Anadolu Lisesi, Mustafa Kemal Anadolu Lisesi ve Siverek Abdulkadir Karahan Fen Lisesi'nde öğrenim gören 1737 öğrenci oluşturmaktadır. Örneklem açısından bakıldığında, %95 güven aralığında minimum 315 kişiye ulaşılması gerektiği belirlenmiştir (nasıl hesaplandığı aşağıda verilmiştir).

$$n = Nt^2pq/d2 (N-1) + Nt^2pq = 1737(1,96)^2(0,5)(0,5)/(0,5)^2(1737-1) + (1,96)^2(0,5)(0,5) = 315$$

Katılımcıların seçiminde kolayda örneklem yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda gönüllü olarak katılmak isteyen ve dağıtılan anketleri eksiksiz dolduran 487 lise öğrencisi araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Kendilerine yöneltilen anket formlarını eksik yanıtlayan 38 öğrenci ise analize dâhil edilmemiştir. Bu çalışmada öncelikle Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler etik kurulundan gerekli izinler alınmıştır. Sonrasında ise verilerin toplanması için Şanlıurfa İli Siverek İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli yasal izinler, katılımcılardan ve velilerinden ise gönüllü katılım için onamlar alınmıştır. Veriler, 20 Mayıs 2024 - 30 Mayıs 2024 tarihleri arasında belirtilen söz konusu okullarda görevli Yöneticiler ve Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmenlerin desteği ile toplanmıştır.

I.II. Veri Toplama Araçları

Veriler, sosyo-demografik bilgi formu, madde bağımlılığı farkındalığı ölçeği ve sosyal destek algısı ölçeği olan araçlar kullanılarak toplanmıştır.

a. Sosyo-Demografik Bilgi Formu

Veri toplamanın birinci aşamasında sosyo-demografik bilgi formu kullanılmıştır. Bu formda toplamda 14 soruya yer verilmiştir. Bu kapsamda katılımcılara cinsiyetleri, yaşadıkları yer, sınıf

düzeyleri, okul başarı durumları, anne ve babanın hayatta olup olmadığı, anne-babanın birlikte yaşayıp yaşamadığı, aile gelir durumu, anne-baba eğitim durumu, annenin ve babanın mesleği ve internet kullanım süreleri ile ilgili sorular yöneltilmiştir.

b. Madde Bağımlılığı Farkındalık Ölçeği

İkinci bölümde katılımcıların madde bağımlılığı farkındalık düzeyini ölçmek için Özay Köse & Gül (2018) tarafından geliştirilen Madde Bağımlılığı Farkındalık Ölçeği kullanılmıştır. Toplamda 27 maddenin yer aldığı ve dört faktörlü (yardım ve hukuki düzenlemeler, madde kullanımının belirtileri ve etkileri, kişisel tutum ve görüşler ve bağımlılığa neden olan faktörler) bir ölçek olarak tasarlanmıştır. İfadelerin puanlandırılmasında 1-Hiç Katılmıyorum ve 5-Kesinlikle Katılıyorum arasında değişen beşli likert tipi ölçek kullanılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0.88 olarak bulunmuştur. Benzer bir şekilde, bu çalışmada da ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0.89 olarak tespit edilmiştir.

c. Sosyal Destek Algısı Ölçeği

Üçüncü bölümde katılımcıların sosyal destek algılarını ölçmek için Zimet vd. (1988) tarafından geliştirilen Sosyal Destek Algısı Ölçeği kullanılmıştır. Üç alt faktörün (özel bir insan, aile ve arkadaş) yer aldığı ölçekte toplamda 12 madde yer almaktadır. İfadelerin puanlandırılmasında 1-Kesinlikle Hayır ve 7-Kesinlikle Evet arasında değişen yedili likert tipi ölçek kullanılmıştır. Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması Eker, Arkar & Yıldız (2001) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 0,89 olarak bulunmuştur. Bu çalışmada da ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0.90 olarak tespit edilmiştir.

I.III. Veri Analizi

Verilerin analizinde SPSS v.26 programı kullanılmıştır. Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini ve diğer ölçeklerin puanlarının dağılımını değerlendirmek için tanımlayıcı istatistiklerden faydalanılmıştır. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için Skewness-Kurtosis değerlerine bakılmıştır. Bu değerlerin -2 ve +2 değerleri arasında yer aldığı görülmüş (Kalaycı, 2010) ve çalışma kapsamında parametrik olan analiz teknikleri kullanılmıştır. Madde bağımlılığı farkındalığı ve sosyal destek algısı düzeylerinin sosyo-demografik özelliklere göre farklılık gösterip göstermediğini incelemek için bağımsız örneklem t-testi ve ANOVA testi kullanılmıştır. Korelasyon analizi ile madde bağımlılığı farkındalığı ve sosyal destek algısı arasındaki ilişki incelenmiş; sosyal destek algısının madde bağımlılığı farkındalığını yordayıp yordamadığını ölçmek için de regresyon analizinden faydalanılmıştır. İstatistiksel olarak anlamlı $p < 0,05$ değeri kabul edilmiştir.

II. BULGULAR

Sosyo-demografik özelliklere ilişkin bilgiler Tablo 1’de ayrıntılı olarak sunulmuştur. Katılımcıların %54,6’sının erkek olduğu, %71’inin kentlerde yaşadığı, büyük bir çoğunluğunun anne (%99,4) ve babasının (%96,7) hayatta olduğu ve birlikte yaşadığı (%95,7), aile gelir düzeylerinin genel olarak orta seviyede olduğu (%76), babalarının eğitim düzeyinin ilköğretim düzeyinde (%43,9) yoğunlaştığı ve annelerinin ise daha çok okuryazar olmayan gruba (%39,3) dahil olduğu görülmüştür. Aynı şekilde, lise öğrencilerinin verdikleri cevaplardan annelerin daha çok ev hanımı olduğu (%96,7), babaların ise işçi olarak çalıştığı (%71), evlerin çoğunluğunda internet erişimi olduğu (%55,8) ve daha çok 1-3 saat aralığında internetin kullanıldığı (%42,5) sonucu elde edilmiştir.

Tablo 1. Katılımcılara İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Tanımlayıcı Özellikler	N	%	Tanımlayıcı Özellikler	N	%
<i>Cinsiyet (n=487)</i>			<i>Yaşadığınız Yer (n=487)</i>		
Kadın	221	45,4	Kırsal Bölge	141	29,0
Erkek	266	54,6	Kentsel Bölge	345	71,0
<i>Sınıf Düzeyi (n=487)</i>			<i>Okul Başarı Durumu (n=487)</i>		
9. Sınıf	157	32,2	Çok Düşük	14	2,9
10. Sınıf	148	30,4	Düşük	60	12,3
11. Sınıf	157	32,2	Orta	251	51,5
12. Sınıf	25	5,1	İyi	127	26,1
			Çok İyi	35	7,2
<i>Anne Yaşama Durumu (n=487)</i>			<i>Aile Gelir Durumu (n=487)</i>		
Evet	484	99,4			
Hayır	3	0,6			
<i>Baba Yaşama Durumu (n=487)</i>					
Evet	471	96,7	Çok Düşük	29	6,0
Hayır	16	3,3	Düşük	33	6,8
<i>Anne-Baba Birlikte Yaşama Durumu (n=487)</i>			Orta	370	76,0
Evet, birlikte yaşıyorlar	466	95,7	Yüksek	48	9,9
Hayır, birlikte yaşamıyorlar	21	4,3	Çok Yüksek	7	1,4
<i>Anne Eğitim Durumu (n=486)</i>			<i>Baba Eğitim Durumu (n=487)</i>		
Okur-yazar değil	191	39,3	Okur-yazar değil	46	9,4
Okur-yazar	67	13,8	Okur-yazar	97	19,9
İlköğretim	172	35,4	İlköğretim	214	43,9
Lise	43	8,8	Lise	104	21,4
Lisans	9	1,9	Lisans	20	4,1
Lisansüstü	4	0,8	Lisansüstü	6	1,2
<i>Anne Mesleği (n=486)</i>			<i>Günlük İnternet Kullanım Süresi (n=487)</i>		
Ev Hanımı	470	96,7			
Memur	6	1,2			
İşçi	10	2,1			
<i>Baba Mesleği (n=487)</i>			Hiç Kullanmıyorum	66	13,6
İşçi	346	71,0	1 saatten az	119	24,4
Memur	45	9,2	1-3 saat arası	207	42,5
İşsiz	96	19,7	4-6 saat arası	54	11,1
<i>Evde İnternet Erişiminin Olması (n=486)</i>			7 saat ve üzeri	41	8,4
Var	271	55,8			
Yok	215	44,2			

Yapılan analizlerde çalışmaya katılan lise öğrencilerinin madde bağımlılığı farkındalık düzeylerinin ortalamasının üzerinde olduğu görülmüştür ($3,54 \pm 0,61$). Alt faktörler açısından bakıldığında, en yüksek ortalamaya sahip faktörün “yardım ve hukuki düzenlemeler” olduğu ($3,87 \pm 0,80$); en düşük ortalamaya sahip faktörün ise, “kişisel tutum ve görüşler” olduğu ($2,58 \pm 0,79$) tespit edilmiştir. Bununla birlikte, lise öğrencilerinin sosyal destek algılarının da orta seviyede olduğu belirlenmiştir ($4,28 \pm 1,58$). Alt faktörler açısından bakıldığında da, “aile” en yüksek

ortalamaya sahip faktörken (4,59±1,86), “özel bir insan” faktörünün ortalamasının diğerlerine göre düşük olduğu (3,79±2,01) görülmüştür (Tablo 2).

Tablo 2. Madde Bağımlılığı ve Sosyal Destek Ölçekleri Puan Dağılımları

Puan Dağılımları (Genel ve Alt Faktörler)	N	Min.	Max.	Ort.	Ss.
Yardım ve Hukuki Düzenlemeler (Alt Boyut)	487	1	5	3,87	0,80
Madde Kullanımının Belirtileri ve Etkileri (Alt Boyut)	487	1	5	3,84	0,84
Kişisel Tutum ve Görüşler (Alt Boyut)	487	1	5	2,58	0,79
Bağımlılığa Neden Olan Faktörler (Alt Boyut)	487	1	5	3,61	0,91
Madde Bağımlılığı Farkındalığı (Genel)	487	1	5	3,54	0,61
Aile (Alt Boyut)	487	1	7	4,59	1,86
Özel Bir İnsan (Alt Boyut)	487	1	7	3,79	2,01
Arkadaş (Alt Boyut)	487	1	7	4,46	1,90
Sosyal Destek Algısı (Genel)	487	1	7	4,28	1,58

Madde bağımlılığı farkındalığı ve sosyal destek algılarının hangi sosyo-demografik özelliklere göre farklılık gösterip göstermediği Tablo 3’de sunulmuştur. Cinsiyet, okul başarı durumu, aile gelir durumu ve babanın eğitim durumu ile madde bağımlılığı farkındalığı düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Cinsiyet açısından bakıldığında, kadınların erkeklere göre madde bağımlılığı farkındalık düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür ($p=0,006$; $p<0,05$). Diğer anlamlı farklılıkları yorumlayabilmek için Tukey testinden faydalanılmıştır. Okul başarı durumunu iyi olarak belirten öğrenciler ile daha az başarı durumu belirten öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p=0,001$; $p<0,05$). Babanın eğitim durumu açısından bakıldığında, lise ile okuyamaz olmayan alt boyutları açısından anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir ($p=0,020$; $p<0,05$). Son olarak, aile gelir durumu ile madde bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmasına rağmen ($p=0,004$; $p<0,05$), Tukey testi sonucunda alt boyutlar arasında anlamlı bir farklılık bildiren bir bulgu elde edilmemiştir.

Tablo 3. Madde Bağımlılığı ve Sosyal Destek Puanlarının Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Karşılaştırılması

Sosyo-Demografik Özellikler	Madde Bağımlılığı		Sosyal Destek	
	Ort.	Ss.	Ort.	Ss.
Cinsiyet (n=487)				
Kadın	3,62	0,46	4,30	1,50
Erkek	3,46	0,71	4,27	1,65
	T=2,788; p=0,006		T=0.180; p=0,858	
Yaşadığı Yer (n=486)				
Kırsal Bölge	3,57	0,65	4,36	1,60
Kentsel Bölge	3,52	0,60	4,25	1,58
	T=0,764; p=0,445		T=0,682; p=0,495	

Sınıf Düzeyi (n=487)				
9. Sınıf	3,51	0,64	4,48	1,49
10. Sınıf	3,54	0,73	4,03	1,62
11. Sınıf	3,58	0,46	4,37	1,62
12. Sınıf	3,44	0,48	3,98	1,52
	F=0.552; p=0.647		F=2,624; p=0,050	
Okul Başarı Durumu (n=487)				
Çok Düşük	3,16	0,87	4,18	1,94
Düşük	3,62	0,56	4,42	1,72
Orta	3,54	0,60	4,23	1,51
İyi	3,62	0,50	4,35	1,60
Çok İyi	3,22	0,86	4,23	1,72
	F=4,587; p=0,001		F=0,274; p=0,895	
Anne Yaşama Durumu (n=487)				
Evet	3,54	0,61	4,28	1,59
Hayır	3,65	0,57	4,03	1,11
	T=-0,333; p=0,739		T=0,278; p=0,781	
Baba Yaşama Durumu (n=487)				
Evet	3,54	0,62	4,28	1,59
Hayır	3,55	0,50	4,44	1,54
	T=-0,079; p=0,937		T=-0,401; p=0,688	
Anne-Baba Birlikte Yaşama Durumu (n=487)				
Evet, birlikte yaşıyorlar	3,54	0,61	4,31	1,57
Hayır, birlikte yaşamıyorlar	3,41	0,59	3,75	1,85
	T=0,952; p=0,342		T=1,574; p=0,116	
Aile Gelir Durumu (n=487)				
Çok Düşük	3,31	0,73	3,36	2,08
Düşük	3,31	0,76	3,89	1,69
Orta	3,57	0,55	4,41	1,47
Yüksek	3,64	0,70	4,05	1,74
Çok Yüksek	3,08	1,18	4,54	2,07
	F=3,861; p=0,004		F=3,984; p=0,003	
Anne Eğitim Durumu (n=486)				
Okur-yazar değil	3,51	0,63	4,21	1,50
Okur-yazar	3,49	0,73	4,08	1,49
İlköğretim	3,58	0,54	4,45	1,64
Lise	3,54	0,49	4,56	1,48
Lisans	3,92	0,45	3,55	2,14
Lisansüstü	2,83	1,44	2,50	3,00
	F=2,151; p=0,058		F=2,351; p=0,040	

Baba Eğitim Durumu (n=487)				
Okur-yazar değil	3,30	0,87	3,94	1,64
Okur-yazar	3,46	0,69	4,31	1,49
İlköğretim	3,57	0,53	4,25	1,58
Lise	3,63	0,50	4,41	1,54
Lisans	3,64	0,61	4,71	1,75
Lisansüstü	3,33	0,96	3,74	2,59
	F=2,703; p=0,020		F=1,032; p=0,398	
Anne Mesleği (n=486)				
Ev Hanımı	3,54	0,60	4,29	1,56
Memur	3,50	1,13	3,79	2,38
İşçi	3,27	0,85	3,94	2,24
	F=0,943; p=0,390		F=0,522; p=0,594	
Baba Mesleği (n=487)				
İşçi	3,56	0,57	4,36	1,57
Memur	3,48	0,67	4,32	1,71
İşsiz	3,50	0,74	3,99	1,55
	F=0,580; p=0,561		F=2,025; p=0,133	
Evde İnternet Erişiminin Olması (n=486)				
Var	3,56	0,55	4,43	1,52
Yok	3,51	0,69	4,09	1,64
	T=0,972; p=0,332		T=2,396; p=0,018	
Günlük İnternet Kullanım Süresi(n=487)				
Hiç Kullanmıyorum	3,47	0,74	4,20	1,75
1 saatten az	3,53	0,62	4,15	1,58
1-3 saat arası	3,62	0,46	4,32	1,49
4-6 saat arası	3,49	0,59	4,54	1,42
7 saat ve üzeri	3,35	0,93	4,25	1,96
	F=2,232; p=0,065		F=0,628; p=0,643	

Lise öğrencileri arasında sosyal destek algılarının sınıf düzeyine, aile gelir durumuna, anne eğitim durumuna ve evde internet erişimi olma durumuna göre farklılık gösterdiği görülmüştür (Tablo 3). Evde internet erişimi olduğunu belirten öğrencilerin diğer olmayanlara göre sosyal destek algılarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir ($p=0,018$; $p<0,05$). Diğer anlamlı farklılıkları yorumlayabilmek için Tukey testinden faydalanılmıştır. Aile gelir düzeyini orta ve çok düşük olarak belirten öğrencilerin sosyal destek algılarının anlamlı bir farklılık gösterdiği tespit edilmiştir ($p=0,003$; $p<0,05$). Diğer yandan, hem sınıf düzeyi ($p=0,050$; $p<0,05$) hem de annenin eğitim durumu ($p=0,003$; $p<0,05$) ile sosyal destek algısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmasına rağmen, Tukey testi sonucunda alt boyutlar arasında anlamlı bir farklılık bildiren bir bulgu elde edilememiştir.

Tablo 4. Madde Bağımlılığı ve Sosyal Destek Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

	Madde Bağımlılığı (Genel)	
	r	p
Sosyal Destek Algısı (Genel)	0,187**	0,000
Aile	0,201**	0,000
Özel Bir İnsan	0,108*	0,017
Arkadaş	0,155**	0,001
** p<0.01 * p<0.05		

Sosyal destek algısı ve alt boyutları ile madde bağımlılığı farkındalığı arasındaki ilişki düzeyi Tablo 4’de incelenmiştir. Sosyal destek algısı ile madde bağımlılığı farkındalığı arasında düşük düzeyde de olsa pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r=0,187$; $p=0,000$; $p<0,01$). Diğer yandan, sosyal destek alt boyutlarının da madde bağımlılığı farkındalığı ile düşük düzeyde anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu görülmüştür. Alt boyutlar arasında madde bağımlılığı ile en kuvvetli ilişkiye sahip olan faktörün aile olduğu belirlenmiştir ($r=0,201$; $p=0,000$; $p<0,01$).

Tablo 5. Sosyal Destek Algısının Madde Bağımlılığı Farkındalığı Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi

Bağımsız Değişkenler		B	Ss.	β	t	p
Model 1	Sabit	3,228	0,079		41,001	0,000
	Sosyal Destek	0,072	0,017	0,187	4,181	0,000
R=0.18 R ² =0,04 F=17,485 p=0,000 ^b p<0,001						
Model 2	Sabit	3,190	0,081		39,594	0,000
	Aile	0,056	0,018	0,171	3,106	0,002
	Özel Bir İnsan	-0,006	0,017	-0,020	-0,353	0,724
	Arkadaş	0,025	0,018	0,077	1,383	0,167
R=0,21 R ² =0,04 F=7,439 p=0,000 ^b p<0,001						
(b) Bağımsız Değişken: Madde Bağımlılığı Farkındalığı						

Sosyal destek algısı ve alt boyutlarının bağımsız değişken, madde bağımlılığı farkındalığının bağımlı değişken olarak dikkate alındığı regresyon modelleri Tablo 5’de sunulmuştur. Model 1 anlamlı bulunmuş ve genel sosyal destek algısının düşük düzeyde de olsa madde bağımlılığı üzerinde etkisi olduğu belirlenmiştir. Ayrıca modelin açıklayıcılığının %4 olduğu görülmüştür. Diğer yandan, sosyal desteğin alt boyutlarının bağımsız değişkenler olarak dikkate alındığı Model 2’de anlamlı bulunmuş ve alt faktörler açısından bakıldığında sadece aile boyutunun madde bağımlılığı farkındalığı üzerinde etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aynı şekilde, bu modelin de açıklayıcılığının %4 olduğu belirlenmiştir.

III. TARTIŞMA

Yapılan bu araştırmada ergen bireylerin madde bağımlılığı farkındalık düzeyleri ölçülmüş ve sosyal destek algısı ile madde bağımlılığı farkındalığı arasındaki ilişki incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda lise öğrencilerinin madde bağımlılığına ilişkin farkındalık düzeylerinin genel olarak ortalamanın üzerinde olduğu belirlenmiştir. Faktörler arasında en yüksek ortalamanın 'yardım ve hukuki düzenlemeler' boyutunda, en düşük ortalamanın ise 'kişisel tutum ve görüşler' boyutunda gerçekleştiği saptanmıştır. Dolayısıyla madde bağımlılığının zararları konusunda ergen bireyin kişisel tutum ve görüşlerinden ziyade aile, çevre, okul gibi dışsal faktörlerin etkili olduğu söylenebilir. Köse, Gül & Keskin (2017) ortaöğretim öğrencileri arasında sıklıkla kullanılan bağımlılık yapıcı maddeler ile ilgili farkındalık ve bilgi düzeylerini inceledikleri benzer araştırmada, lise öğrencileri arasında madde bağımlılığı farkındalık düzeylerinin yüksek, bilgi düzeylerinin ise orta düzeyde olduğunu ortaya koymuşlardır. Aynı araştırmada öğrencilerin bilgi seviyeleri ile madde bağımlılığı farkındalık düzeyleri arasında pozitif bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Yani lise öğrencileri arasında bağımlılığın zararları konusunda bilgi düzeyleri ve farkındalık seviyeleri arttıkça, bağımlılık yapıcı maddeleri kullanımının olumsuz sonuçlarını fark etme düzeylerinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu çalışmada lise öğrencilerinde cinsiyet, okul başarı durumu, aile gelir durumu ve anne babanın eğitim durumu, evde internet erişiminin olma durumu ile madde bağımlılığı farkındalığı ve sosyal destek algısı düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Bu konuda yapılan bazı araştırmalarda da (Aksoy, 2006; Ashby Wills & Yeager, 2003; Burlev vd., 2009; Usher, Jackson & O'brien, 2005) aile işlevsizliği ve olumsuz çevre koşullarının ergenlerin madde ile tanışmasında ve sonraki süreçlerde bağımlısı olmasında etkili olduğu tespit edilmiştir. Ergen bireyler ile yapılan başka bir araştırmada anne babaları ile olumlu ilişki konusunda sorun yaşayan bireylerin %63,2'sinin madde bağımlısı olduğu bulunmuştur (Aksoy, 2006). Cinsiyet açısından bakıldığında, ergen kız bireylerin erkeklere göre madde bağımlılığı farkındalık düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Bunda hem sınıf düzeyinin hem de anne eğitim seviyesinin yüksek olmasının etkili olduğunu belirtmek mümkündür. Başka bir çalışmada da kadınların, sosyal destek tiplerini erkeklere oranla daha yüksek oranda algıladıkları ve daha çok bu desteği verdikleri bulunmuştur (Karakoç, 2008). Dolayısıyla ortaöğretim öğrencileri arasında erkek öğrencilerin madde bağımlılık riskinin kız öğrencilerine oranla daha yüksek olduğu söylenebilir.

Okul başarı durumunu iyi olarak belirten öğrenciler ile daha düşük seviyede başarı durumu belirten öğrenciler arasında da anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Madde bağımlılığı farkındalık düzeyine göre okul başarı durumunu daha iyi olarak belirten öğrencilerin lehine istatistiksel olarak anlamlı düzeyde fark bulunmuştur. Bu durumu ailede ve çevrede güçlü sosyal desteğin varlığı ve ebeveynlerin bağımlılığın zararları konusunda farkındalık seviyesinin yüksek olması ile ilişkilendirmek ve açıklamak mümkündür (Chen & Feeley, 2018; Lifrak vd., 1997; Piko, 2000). Ailenin gelir durumu, evde internet erişiminin olması durumu ile madde bağımlılığı farkındalığı arasında da anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Evde internet erişimi olduğunu ve sosyoekonomik durumunu daha iyi olarak belirten öğrencilerin diğer olmayanlara göre sosyal destek algılarının daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Aile gelir düzeyini orta ve çok düşük olarak belirten öğrencilerin ise sosyal destek algılarının daha düşük olduğu sonucu elde edilmiştir. 2016 yılında Konya'da "*Madde bağımlısı bireylerde aile işlevselliği ve sosyal destek algısı*" konusunda yapılan bir araştırmada da anne babanın eğitim düzeyi yükseldikçe bireylerde duygusal tepki verme, sorun çözme, davranış kontrolü ve genel işlevler alt boyutlarında aile işlevlerini daha sağlıklı algılamakta oldukları bulunmuştur (Küçükşen vd., 2024). Yapılan başka araştırmalarda da bireydeki sosyal destek algısının ailesinin sosyo-demografik özelliklerine göre değişkenlik gösterdiği ifade edilmiştir (Burlew vd., 2009; Yayıcı, 2016).

Çalışmada elde edilen sonuçlara göre, sosyal destek algısı ile madde bağımlılığı farkındalığı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Sosyal destek algısı ne kadar yüksek ise madde kullanımının zararları konusunda da o kadar yüksek düzeyde bir farkındalık olduğu sonucuna

ulaşmıştır. Yani sosyal destek algısı ile madde kullanımı zararlarının farkındalığı arasında paralel bir ilişki vardır. Küçükşen vd. (2024) yaptıkları çalışmada da sosyal destek mekanizmaları ile madde bağımlısı olma arasında pozitif bir ilişki olduğu bulgusu ortaya çıkmış olup bu çalışmanın sonuçları ile örtüşen bir sonuç elde edildiği görülmektedir.

Öte yandan, sosyal destek alt boyutlarının da madde bağımlılığı farkındalığı ile düşük düzeyde de olsa anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu görülmüştür. Bu alt boyutlar arasında madde bağımlılığı farkındalığı ile en güçlü ilişkiye sahip olan faktörün aile olarak ön plana çıkması dikkate değer olarak görülmektedir. Çünkü aile, ilk sosyal yapı olarak kabul edildiği için birey ilk sosyal desteği de doğal olarak aileden görmektedir (Aydıl, 2020). Aile faktörünün, aile içi ilişkilerin, ailede sağlıklı bir iletişimin olması ergen bireyin madde bağımlılığı konusunda da yüksek oranda bir farkındalığına sahip olmasını sağlamaktadır. Sağlıksız ilişki ve iletişimin olduğu, parçalanmış aile yapıları her ne kadar ergen bireylerin madde kullanımı açısından altı çizilmesi gereken bir risk olsa da, çoğunlukla saygı, sevgi, tutarlı tutum ve davranışların sergilendiği ailelerde madde kullanım oranı daha düşük olabilmektedir. Gökçearslan Çifci & Uluocak (2011) yaptıkları çalışmada ailede destek mekanizması ve olumlu rol model olmasının bireyin madde kullanımına yönelmesini engellediğini belirtmişlerdir. Yapılan birçok çalışmada (Branstetter, Furman & Cottrell, 2009; Coombs & Landsverg, 1988; Icick vd., 2013) da ebeveyn ergen ilişkisinin, ebeveynin tutum ve davranışlarının ergen bireyin madde kullanımında etkili olduğu tespit edilmiştir. Aydoğdu & Olcay Çam (2013) tarafından yapılan çalışmada da madde kullanım bozukluğu olan ergenlerin diğer olmayanlara göre, daha düşük düzeyde saplantı ve güvenli bağlandığı, ailelerin daha az ilgi ve kontrol gösterdiği bulunmuştur. Aynı çalışmada sosyal destek algısı yüksek olan ailelerde ergen bireylerin madde kullanım bozukluğu sorunu ile karşılaşma olasılığının da daha düşük olduğu belirtilmiştir. Bu açıdan bakıldığında, ebeveyn tutum ve davranışlarının ergen bireylerde birçok konuda olduğu gibi madde kullanımı açısından da önemli olduğu görülmüştür.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Yapılan bu çalışmada Şanlıurfa İli Siverek İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı kurumlarda eğitim gören lise öğrencileri arasında madde bağımlılığı farkındalık düzeylerinin ortalamasının üzerinde olduğu belirlenmiştir. Cinsiyet, okul başarı durumu, aile gelir durumu ve baba eğitim durumu ile madde bağımlılığı farkındalığı düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Sosyal destek algısının madde bağımlılığı farkındalığı üzerinde etkisi olduğu belirlenmiştir. Madde bağımlılığı ile en güçlü ilişkiye sahip olan faktörün de aile boyutu olduğu anlaşılmıştır.

Elde edilen sonuçlar, madde bağımlılığı farkındalığının artırılmasına yönelik programlarda aile merkezli sosyal destek mekanizmalarının güçlendirilmesinin önemini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, okul ve aile temelli sosyal hizmet uygulamalarının yaygınlaştırılması, ergenlerin psikososyal, akademik, sanatsal, sportif ve kültürel gelişimlerini destekleyebilecek sosyal politikaların geliştirilmesi ve bu alanda hizmetlerin daha da artırılması önerilmektedir. Sosyal destek ağlarının varlığı, ergen bireyin madde kullanım riskini azaltmada ve sorunlarla baş etme kapasitesini geliştirmede önemli bir koruyucu unsur olarak değerlendirilebilir. Aynı zamanda bireyin sosyal işlevselliğini, genel iyilik halinin artırılmasını ve güçlenmesini sağlayabilir.

Sonuç olarak, bireyin ergenlik döneminde karşılaştığı sorun ve zorluklar ile mücadele etmesinde sosyal destek mekanizmalarının ve sosyal destek ağlarının varlığı, ergen bireyin ve ailesinin bu ağ ve mekanizmaların varlığının farkında olması, gerektiği zaman da bunlara başvurması önemlidir. Sosyal desteğin önemi ve madde kullanımının zararları konusunda farkındalığın daha da geliştirilmesi ergen birey, aile ve sosyal çevre açısından dikkate değer olarak görülmektedir. Ailede sağlıklı ve güçlü bir bağın ve güçlü sosyal destek sistemlerinin olması, ergen bireyin madde kullanımı ve bağımlısı olma konusunda önemli koruyucu ve önleyici bir faktördür. Öte yandan ergen bireylerin toplumla bütünleşmesi ve farkındalık temelli yaklaşımların tercih edilmesi, bağımlılık ile mücadele etmede önemli faydalar sağlayabilir.

Etik Beyanı : Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu yazarlar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde ÖHÜİBF Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazar(lar)ına aittir.

(Varsa) İlgili çalışmada (2020 yılındaki çalışmalar için) 06.06.2024 tarih ve E-72321963-050.04-317803 sayılı Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler etik kurulundan gerekli izinler alınmıştır.

Teşekkür (Varsa) : Yayın sürecinde katkısı olan hakemlere ve editör kurulana teşekkür ederiz.

Ethics Statement : The authors declare that ethical rules are followed in all preparation processes of this study. In case of detection of a contrary situation, ÖHÜİBF Journal does not have any responsibility and all responsibility belongs to the author (s) of the study.

Acknowledgement : We thank the referees and editorial board who contributed to the publishing process.

KAYNAKÇA

- Alyüz, S. B. A. (2020). Sosyal desteğin birey yaşamında önemi ve sosyal hizmet. *Talim*, 4(1), 115-134. <https://doi.org/10.37344/talim.2020.4>
- Aslan, N. (2010). *Araştırmacılar için ekonomi biliminin incelikleri*. İstanbul: İkinci Sayfa Yayınevi.
- Aslantaş Ateş, B. (2016). Kripto para birimleri, bitcoin ve muhasebesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi SBE Dergisi*, 7(1), 349–366.
- Aydıl, Ö. (2020). *Ergenlerde düzenli bir sosyal aktivitenin ve algılanan sosyal destek düzeyinin internet bağımlılığı ile ilişkisinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Boyes, W., & Melvin, M. (2013). *Ekonominin temelleri* (E. Telatar, Çev.). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Aksoy, K. (2006). *Lise öğrencilerinin bağımlılık yapan maddelere ilişkin tutumları ve bu tutumlara etki eden değişkenlerin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Ashby Wills, T., & Yaeger, A. M. (2003). Family factors and adolescent substance use: Models and mechanisms. *Current Directions in Psychological Science*, 12(6), 222-226. <https://doi.org/10.1046/j.0963-7214.2003.01266.x>
- Aslan, A. (2017). *Engelli ve engelli olmayan ergen bireylerin algıladıkları sosyal destek ile intihar olasılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Aydoğdu, H., & Olcay Çam, M. (2013). Madde kullanım bozukluğu olan ve olmayan ergenlerin bağlanma stilleri, anne baba tutumları ve sosyal destek algıları yönünden karşılaştırılması. *Journal of Psychiatric Nursing/Psikiyatri Hemşireleri Dernegi*, 4(3). doi: 10.5505/phd.2013.86580
- Burlew, A. K., Johnson, C. S., Flowers, A. M., Peteet, B. J., Griffith-Henry, K. D., & Buchanan, N. D. (2009). Neighborhood risk, parental supervision and the onset of substance use among African American adolescents. *Journal of Child and Family Studies*, 18, 680-689. doi: 10.1007/s10826-009-9273-y
- Büyükgönenç, L., & Törüner, E. (2012). *Büyüme ve gelişme. Çocuk sağlığı ve hastalıkları temel hemşirelik yaklaşımları*, Göktuğ Yayıncılık, Ankara, 53-57.

- Branstetter, S. A., Furman, W., & Cottrell, L. (2009). The influence of representations of attachment, maternal-adolescent relationship quality, and maternal monitoring on adolescent substance use: a 2-Year Longitudinal Examination. *Child development*, 80(5), 1448-1462. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2009.01344.x>
- Calvete, E., Orue, I., & Hankin, B. (2012). P-271-Depression in adolescents: Reciprocal influences between depression, stress and cognitive vulnerabilities. *European Psychiatry*, 27(S1), 1-1. [https://doi.org/10.1016/S0924-9338\(12\)74438-3](https://doi.org/10.1016/S0924-9338(12)74438-3)
- Camara, M., Bacigalupe, G., & Padilla, P. (2017). The role of social support in adolescents: are you helping me or stressing me out?. *International Journal of Adolescence and Youth*, 22(2), 123-136. <https://doi.org/10.1080/02673843.2013.875480>
- Chen, Y., & Feeley, T. H. (2018). Risk perception, social support, and alcohol use among US adolescents. *International Journal of Communication and Health*, 13, 11-22.
- Coombs, R. H., & Landsverk, J. (1988). Parenting styles and substance use during childhood and adolescence. *Journal of Marriage and the Family*, 473-482. <https://doi.org/10.2307/352012>
- France, A. (2007). *Understanding youth in late modernity*. Open University Press. McGraw Hill Education.
- Eker, D., Arkar, H., & Yıldız, H. (2001). Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeği'nin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12 (1), 17-25.
- Gonzalez, J. C., Feinberg, D. K., Stewart, R. W., Young, J., & Orengo-Aguayo, R. (2024). Risk and protective factors associated with substance use among Puerto Rican youths after Hurricane María: a cross-sectional study. *BMC Public Health*, 24(1), 2291. <https://doi.org/10.1186/s12889-024-19720-2>
- Gottlieb, B. H. (2017). Social support in adolescence. In *Adolescent stress* (pp. 281-307). Routledge.
- Gökcearslan Çifci, E., & Polat Uluocak, G. (2011). Alkol ve madde bağımlısı ergenler ve aileleri: güçlendirme yaklaşımı temelinde sosyal hizmet müdahalesi. Y. Özkan (Der.), *Sosyal dışlanma ve aile: Sosyal hizmet müdahalelerinde güçlendirme yaklaşımı*, Ankara: Maya Akademi, 89-106.
- Hsieh, H. F., Zimmerman, M. A., Bauermeister, J. A., Caldwell, C. H., Xue, Y., Wang, Z. & Hou, Y. (2016). Cumulative risks and promotive factors for Chinese adolescent problem behaviors. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 43, 71-82. <http://dx.doi.org/10.1016/j.appdev.2016.01.003>
- Icick, R., Lauer, S., Romo, L., Dupuy, G., Lépine, J. P., & Vorspan, F. (2013). Dysfunctional parental styles perceived during childhood in outpatients with substance use disorders. *Psychiatry research*, 210(2), 522-528. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2013.06.041>
- Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri* (Vol. 5, p. 359). Ankara, Turkey: Asil Yayın Dağıtım.
- Karakaş, S. A., & Ersöğütçü, F. (2016). Madde bağımlılığı ve hemşirelik. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 3(2), 133-139. <https://doi.org/10.17681/hsp.34389>
- Karakoç, T. (2008). *Ayaktan kemoterapi alan geriatric hastalarda sosyal destek ile yorgunluk arasındaki ilişki*. (Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Mersin.
- Klimes-Dougan, B., Brand, A. E., Zahn-Waxler, C., Usher, B., Hastings, P. D., Kendziora, K., & Garside, R. B. (2007). Parental emotion socialization in adolescence: Differences in sex, age and problem status. *Social Development*, 16(2), 326-342. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2007.00387.x>

- Köse, E. Ö., Gül, Ş., & Keskin, B. (2017). Ortaöğretim öğrencilerinin madde bağımlılığı ile ilgili farkındalık ve bilgi düzeylerinin incelenmesi. *Bağımlılık Dergisi*, 18(1), 8-15.
- Kulaksızoğlu, A. (2014). *Ergenlikte sosyalleşme ve ahlak gelişimi: Ergenlik psikolojisi*. 16. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Küçükşen, K., Şener, M. M., Tekin, H.H., & Demirel, B. (2024). Madde bağımlısı bireylerde aile işlevselliği ve sosyal destek algısı. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 12(53), 199-212. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS3808>
- Lifrak, P. D., McKay, J. R., Rostain, A., Alterman, A. I., & O'brien, C. P. (1997). Relationship of perceived competencies, perceived social support, and gender to substance use in young adolescents. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 36(7), 933-940. <https://doi.org/10.1097/00004583-199707000-00015>
- Mezulis, A. H., Funasaki, K. S., Charbonneau, A. M., & Hyde, J. S. (2010). Gender differences in the cognitive vulnerability-stress model of depression in the transition to adolescence. *Cognitive Therapy and Research*, 34(6), 501-513. doi: 10.1007/s10608-009-9281-7
- Oktan, V. (2015). Üniversite öğrencilerinde problemli internet kullanımı, yalnızlık ve algılanan sosyal destek. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(1), 281-292.
- Özay Köse, E., & Gül, Ş. (2018). Madde bağımlılığı farkındalık ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 41-56. <https://doi.org/10.17679/inuefd.327521>
- Özmen, F., & Kubanç, Y. (2013). Liselerde madde bağımlılığı--mevcut durum ve önerilere ilişkin okul müdürleri ve öğretmenlerin bakış açıları. *Electronic Turkish Studies*, 8 (3). <https://www.ajindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423933037.pdf>
- Öztürk, M. O., & Uluşahin, A. (2023). *Ruh sağlığı ve bozuklukları*. (18. Baskı). Nobel Tıp Kitabevleri. Ankara.
- Pettit, J. W., Lewinsohn, P. M., Seeley, J. R., Roberts, R. E., & Yaroslavsky, I. (2010). Developmental relations between depressive symptoms, minor hassles, and major events from adolescence through age 30 years. *Journal of abnormal psychology*, 119(4), 811.
- Piko, B. (2000). Perceived social support from parents and peers: which is the stronger predictor of adolescent substance use?. *Substance use & misuse*, 35(4), 617-630. <https://doi.org/10.3109/10826080009147475>.
- Repetto, P. B., Zimmerman, M. A. & Caldwell, C. H. (2004). A longitudinal study of the relationship between depressive symptoms and alcohol use in a sample of inner-city black youth, *Journal of Studies on Alcohol*, 65(2), 169-178. <https://doi.org/10.15288/jsa.2004.65.169>
- Shek, D. T. (2006). Construction of a positive youth development program in Hong Kong, *International Journal of Adolescent Medicine and Health*, 18(3), 299-302. <https://doi.org/10.1515/IJAMH.2006.18.3.299>
- Şen, Z. Ş., Danış, M. Z., & Kutlu, İ. (2025). Madde Bağımlılığı ve farkındalık terapisi: Tedavi yöntemleri ve örnek sosyal hizmet uygulaması. *International Journal of Social Inquiry*, 18(1), 196-211. <https://doi.org/10.37093/ijsi.1650018>
- Üstüner Top, F. (2015). *Yetişkinliğe bir adım kala: Ergen sağlığı kitabı*. AF Ocakçı (Ed), 1.Basım, Göktuğ Yayıncılık, Ankara.
- Usher, K., Jackson, D., & O'brien, L. (2005). Adolescent drug abuse: Helping families survive. *International journal of mental health nursing*, 14(3), 209-214. <https://doi.org/10.1111/j.1440-0979.2005.00383.x>

- Wills, T. A., & Cleary, S. D. (1996). How are social support effects mediated? A test with parental support and adolescent substance use. *Journal of personality and social psychology*, 71(5), 937. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0022-3514.71.5.937>
- Yavuzer, H. (2013). *Ergenlik dönemi: Çocuk psikolojisi*. 36. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yaycı, L. (2016). Lise öğrencilerinde aileden algılanan sosyal destek ile denetim odağı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(3), 829-843. <https://doi.org/10.17860/mersinefd.282383>
- Zimet, G. D., Dahlem, N. W., Zimet, S. G., & Farley, G. K. (1988). The multidimensional scale of perceived social support. *Journal of Personality Assessment*, 52(1), 30-41. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa5201_2